

GJELDSBREVET

Slett U-landsgjelda – nr.2 2011

**Den arabiske våren: revolusjon,
demokrati og gjeldsslette**

Innhold

2: Nytt fra SLUG

3–4: Norges fordringer til Tunisia, Egypt og Bahrain
Mathias Slettholm

5–6: Egypt: Ferdige med urettferdighet
Vania De Stefano

7-8: Ny vår for nye gjeldsslettemekanismer
Gina Ekholt

9: Gjeldsrevisjon: neste skritt i den arabiske våren?
Kristian Øvretveit

10: Kondisjonaliteter knyttet til den arabiske våren
Stian Anda

11-12: Arabisk sivilsamfunn
Oversatt av Ingrid Harvold Kvangraven

13: Oljefondets utlån til Nord-Afrika: Har vi bidratt til undertrykkelse?
Ingrid Harvold Kvangraven

Leder

I det høstens Gjeldsbrev nærmer seg utgivelse, blir Muammar Gaddafi fanget og drept. Libya føyer seg dermed inn i rekken bak Tunisia og Egypt, hvor innbyggerne har klart å velte sine undertrykkende regimer. I likhet med Egypt og Tunisia oppstår gledes-scener i det et endelig punktum settes på nok et diktatur. Den tyngste jobben gjenstår imidlertid. Nå har befolkningen klart å stå samlet mot en felles fiende, men etter hvert som jubelen og gleden legger seg, vil arbeid med forsoning bli viktig. I denne prosessen skal landene opp på fote igjen, noe som vil innebære bistand og lån. Denne høstens Gjeldsbrev setter fokus på de viktige gjeldstemaene som har blitt tatt opp i kjølvannet av den arabiske våren.

Etter revolusjonene i Egypt og Tunisia har nemlig nordafrikansk sivilsamfunn kommet med krav om sletting av illegitim gjeld, gjeldsrevisjon og en begrensning av kondisjonaliteter knyttet til nye lån. I dette nummeret av Gjeldsbrevet vil dere finne et brev skrevet av arabisk sivilsamfunn hvor disse kravene presenteres. Videre kan dere fordype dere i Egypts revolusjon, gjeldshistorie, og landets forhold til de internasjonale finansinstitusjonene.

Norges rolle i det hele, og særlig Oljefondets investeringer i Egypt og Bahrains statsgjeld, vil dere kunne lese om i intervjuet med rapportforfatter Ingrid Stolpestad. - Det er ingen umulighet at penger som kommer fra Norge har blitt brukt til å undertrykke aktivister og menneskerettighetsforkjempere, sier Stolpestad. Gjeldskrisa i Europa har også aktualisert flere gjeldstema, og tydeliggjort behovet for gjeldsrevisjon og nye gjeldsslettemekanismer, noe som også tas opp i dette nummeret.

God lesning i vintermørket!

Stian Anda
Redaktør

Nyheter

SLUG debatterer med Finansdepartementet i Dagsavisen

Debatten begynte da SLUG i Dagsavisen rettet søkelyset mot manglende etisk rammeverk for Oljefondets investeringer i statsobligasjoner. SLUG etterlyste handling fra Finansdepartementet, etter at Stortinget i 2009 krevde etiske retningslinjer for denne typen utlån. Det holder ikke at Oljefondet kun skal unngå å investere i Burma.

Finansdepartementet svarte at det i fjor ble bestemt at fondet ikke skal investere i statsobligasjoner fra land som det er vedtatt FN-sanksjoner mot. SLUG mener at fjorårets stortingsmelding ikke skiller seg særlig fra anbefalingene i 2007: Heller enn å foreta en grundig gjennomgang og innføre etiske retningslinjer, presenterte Departementet et gammelt krav i en ny innpakning. Nå håper vi at Stortinget krever en ny runde.

NYE MENINGER .NO

FORSIDEN ALLE MENINGER SKRIBENTER ALLE MEDLEMMER OM NYE MENINGER HJELP

Alle meninger / Samfunn / Verldedebatt

Gina Ekholt
Innlegg: 1
Kommentarer:

Gammelt krav, ny innpakning

Publisert 2 timer siden - 91 visninger

Innlegg

Vi mener Finansdepartementet ikke har tatt den gjennomgangen for etiske retningslinjer for statsobligasjoner som ble etterspurt av Stortinget.

Innlegget er skrevet sammen med Sigrun Espe, Slett U-landsgjelda.

I Dagsavisen hevder statssekretær Hilde Singsaas i Finansdepartementet at SLUG ikke har fulgt med i timen om Oljefondets investeringer i statsobligasjoner (26/8). For ordens skyld vil vi oppsummere hva vi har fått med oss så langt:

Økt bevilgning til gjeldsslette i statsbudsjettet for 2012

6. oktober jublet SLUG over at regjeringen økte gjeldsposten i statsbudsjettet for 2012. To uker senere stilte vi opp på høring i Forsvars- og utenrikskomiteen, for å komme med innspill til statsbudsjettet. På høringen roste vi Norge for en progressiv gjeldspolitik over flere år, og for økning i midlene som går til gjeldsslette og gjeldsrelaterte tiltak. Videre påpekte vi at den gjeldsletten som er blitt gitt i løpet av dette tiåret ikke er nok, ettersom 49 lavinntektsland igjen står i fare for å havne i gjeldskrise i følge UNCTAD, samtidig som gjeldsslette initiativene HIPC og MDRI er i ferd med å gå inn i sin sluttfase.

Vi påpekte til slutt at vi håper Regjeringens mål om å "jobbe videre med planene om å gjennomføre en revisjon av utviklingslandenes gjeld til Norge", slik det står i statsbudsjettet, snart kan vise til resultater. Vi ville understreke at det er på tide å få fortgang i denne prosessen ettersom det nå har gått over to år siden Stortinget først ba regjeringen om å gjennomføre en gjeldsrevisjon.

Gjeldsslette og kvinners helse

Tidligere i år lanserte SLUG rapporten Gjeld på bekostning av menneskerettigheter, hvor blant annet kvinners tilgang til helse og utdanning ble sett i sammenheng med gjeldsslette. Takket være tilleggsmidler fra Norad kan vi gå videre med denne lenken, og vi dro derfor til Zambia for å finne ut hvordan kvinner ble påvirket av gjeldsslette landet fikk gjennom HIPC i 2005. Gjeldsletten gjorde blant annet at regjeringen kunne tilby gratis helsetjenester ved rurale helseklinikker. Vi møtte kvinner i rurale og urbane strøk, på skoler, klinikker og i gruver – for å snakke om hvordan helsetilbudet har endret seg etter 2005. Kvinnes historier vil dere kunne utforske gjennom en fotoutstilling vi skal ha på Utviklingshuset i januar.

FOTO: SLUG/Inzy

Bonden Beauty Kauseni som kunne dra nytte av en ny klinikk i Mumbwa District som kom på plass etter Zambia fikk gjeldsslette i 2005.

Organisasjonsnytt

Vi har i høst gleden av å gratulere Sigrun Espe med sin forstefødt! Da hun er i permisjon har Gina Ekholt tatt over som vikarierende daglig leder, og Ingrid Harvold Kvangraven som vikarierende informasjons- og analysemedarbeider. I tillegg har det vært litt utbytting i styret, og vi vil ønske Maren Hemsett (Changemaker), Stian Anda (SLUG-Blindern) og Eilev Hegstad (KrFU) velkomne som nye styremedlemmer.

Videre vil vi oppfordre til at dere i tillegg å følge med på nyhetene som blir lagt ut på www.slettgjelda.no, sjekker ut den nye bloggen vår: <http://slugblogg.wordpress.com> som vi har opprettet for å kunne holde hverandre oppdatert på hvordan vi jobber nasjonalt og internasjonalt med gjeldsspørsmål. Dette håper vi å kunne fortelle om fra våre reiser rundt i verden, eller fra vårt lille kontor på Menneskerettighetshuset, eller fra en støvete lesesal. Målet er rett og slett at å gjøre gjeldsslettespørsmål lettere å begripe for oss, og for dere. Vi håper derfor flest mulig engasjerer seg i bloggen!

SLUG
SLETT U-LANDSGJELDA

Utgitt av Slett U-landsgjelda

SLUG
Kirkegata 5
0153 Oslo
slug@slettgjelda.no
www.slettgjelda.no

Gjeldsbrevet kommer ut to ganger i året. Bestill abonnement på www.slettgjelda.no eller ta kontakt med SLUG. Det er gratis!
Ansvarlig redaktør: Gina Ekholt
Redaktør: Stian Anda
Layout: Christer M.L. Bendixen, fortelle.no

Trykksaken er blitt til med midler fra Norad.
Innholdet i artiklene reflekterer forfatterens syn og er ikke nødvendigvis representativt for SLUG eller SLUGs tilsluttede organisasjoner.

Omslagsbilde: «Kvinne ved stemmeurnene i Egypt», Scanpix
Bladet er satt i Rockwell og Frutiger

Trykk: Groset™

Norges fordringer til Tunisia, Egypt og Bahrain

3

Tekst: Mathias Slettholm

«Det er ingen umulighet at penger som kommer fra Norge har blitt brukt til å undertrykke aktivister og menneskerettighetsforkjempere» sier Ingrid Stolpestad.

Etter den arabiske våren med store omveltninger i Nord-Afrika og deler av Midtøsten, har kravet om gjeldsslette kommet på banen. I den anledning møter jeg Ingrid Stolpestad. Hun er tidligere leder av Changemaker og har skrevet en rapport for Kirkens Nødhjelp om Norges økonomiske forhold til Tunisia, Egypt og Bahrain. Spørsmålet er om disse landene bør få gjeldsslette fra Norge. Jeg møter henne på Filmens Hus der hun er presseansvarlig for festivalen «Film fra Sør». Vi setter oss ned på en kafé i nærheten for å diskutere hennes funn i rapporten.

Er gjelda illegitim?

Norge har totalt 240 millioner i fordringer til de tre nordafrikanske landene Tunisia, Bahrain og Egypt. Mesteparten av pengene har vært investeringer i statsobligasjoner. Det er kun Egypt som har bilateral gjeld til Norge, og den utgjør en veldig liten del av

den totale gjelda til Egypt (30 millioner av over 80 milliarder). Disse pengene gikk blant annet til byggingen av en containerterminal ved Port Said, en av de største havnene i Egypt.

–Om gjelda er illegitim er vanskelig å si, sier Stolpestad.

–Hvorfor det? spør jeg. Vi vet jo at Mubarak var en diktator som brukte mye penger på seg selv. Svaret kommer kjapt:

–Disse pengene ble gitt i begynnelsen av Hosni Mubaraks presidenttid, en periode preget av økonomiske reformer og stor optimisme. Det er alltid litt vanskelig å definere når gjeld er illegitim. Det er ingen tvil om at Mubarak var en diktator, og all diktatorgjeld burde slettes. Men dette var en oppgangsperiode i landet. Derfor vil jeg ikke konkludere med at gjelda på 30 millioner er illegitim. Containerterminalen står der fortsatt, men et problem er at en del av dokumentene knyttet til lånet, er holdt skjult for offentligheten, sier Stolpestad. Hun påpeker videre at

Gjeldsrevisjon

Gjeldsrevisjon er en gjennomgang og analyser av låneavtaler. Gjeldsrevisjon er et verktøy for å dokumentere konsekvenser av lån, og hvordan gjeldsnedbetaling påvirker fattige land.

Norge uansett burde ta denne gjelda inn i en gjeldsrevisjon for å finne ut om den er legitim.

Problemet med statsobligasjoner

Investering i statsobligasjoner er en mye større andel av Norges fordringer til disse landene. Her tar rapporten en litt annen vending. Statsobligasjoner er et mye vanskeligere felt.

–Vi aner ikke hva pengene har blitt brukt til, men tidspunktet for Norges investeringer i disse landenes statsobligasjoner stammer i samtlige tilfeller fra perioder der landene har skåret svært lavt på de internasjonale indekser som måler demokrati menneskerettigheter og ytringsfrihet, forteller Stolpestad. Hun løfter fram et eksempel fra rapporten: –Tunisia skaffet seg mye

Statsobligasjoner

En statsobligasjon er et verdipapir utstedt av en stat. Å kjøpe en statsobligasjon er det samme som å gi lån til et land eller å «investere i gjeld». Disse pengene går rett inn i statskassa og kan brukes på hva som helst.

I dag er den eneste retningslinja for investering i statsobligasjoner at statsobligasjoner skal utelukkes når de er utstedt av land der det er vedtatt omfattende FN-sanksjoner eller andre internasjonale tiltak av stort omfang.

Finansdepartementet vil ikke gå lengre fordi de er redd for at Oljefondet vil bli oppfattet som et utenrikspolitisk instrument.

SLUG mener dette ikke holder, og at etikk og butikk må forenes.

penger ved salg av statsobligasjoner i 2004. Det samme året gikk president Ben Ali inn i sin fjerde periode som president, og det var angrep på både journalister og aktivister.

Oljefondets investering i Bahrains statsgjeld

Bahrain var et av de første landene i området som opplevde opptøyer i forbindelse med den arabiske våren i februar. Kong Hamad klarte imidlertid å beholde makta i landet.

–Bahrain solgte statsobligasjoner for 30 millioner til Norge i 2010. Democracy Index klassifiserte Bahrain som et autoritært regime samme år. Sivile ble drept i sammenstøt med politiet, sier Stolpestad med et trist blick.

–Derfor er det ikke å utelukke at midler fra Norge kan ha blitt brukt til å angripe sivilbefolkningen, eller i det minste frigjort andre midler til å jobbe for å begrense demokratiet.

–Det er umulig å vite hva penger som er frigjort ved salg av statsobligasjoner blir brukt til – det ligger i statsobligasjonenes natur. Og dette er ikke galt i seg selv. Men uansett om norske penger har gått direkte til, for eksempel sikkerhetspoliti eller til

skolegang, har man ved å låne penger til regimet frigjort midler som kan brukes til undertrykking av demonstranter.

Krav til norske myndigheter

–Det er to ting man burde fokusere på, påpeker Stolpestad, engasjert, men med en bestemt mine. –For det første er det behov for å gå gjennom de etiske retningslinjene for kjøp av statsobligasjoner. Når Norge kjøper statsobligasjoner av Bahrain samtidig som de undertrykker befolkningen i landet, burde det lyse noen varselamper.

Stolpestad tar en slurk av kaffekoppen før hun fortsetter; –Det andre er behovet for en gjeldsrevisjon (se faktaboks). Dette har vært et krav lenge og har blitt lovet i både Soria Moria I og II uten at noe har skjedd. Både Stortinget og Regjeringen har ansvar for å følge opp tidligere vedtak på dette.

Rapporten konkluderer med at den egyptiske bilaterale gjelda ikke nødvendigvis er illegitim, men at man ikke kan utelukke at den er det. Den bør dermed tas inn i regjeringens gjeldsrevisjon. Når det kommer til statsobligasjoner savner Stolpestad mer definerte retningslinjer.

–Både Tunisia og Egypt burde få vurdert gjeldsslette når nye regimer er på plass, sier Stolpestad. –Bahrain skiller seg jo litt ut, siden det ikke har blitt et regimeskifte. Samtidig viser lånene gitt i 2010 at det er behov for bedre og mer ansvarlig långivning. Norge har vært et foregangsland når det kommer til gjeldsslette, men mye kan bli bedre.

Stolpestad tenker seg om i to sekunder før hun legger til:

–Jeg synes ikke vi kan være fornøyde med regjeringens arbeid så langt. Vi må få mye bedre retningslinjer, ikke bare på bilaterale lån, men også på statsobligasjoner

Stolpestad forteller at tiden min holder på å renne ut, for hun må snart tilbake til filmfestivalen. Jeg føler jeg har lært masse av å møte Stolpestad. En tydelig inspirert dame, med et brennende hjerte for rettferdighet. Som en ung og relativt fersk SLUG-aktivist må jeg likevel stille et siste spørsmål jeg har brent inne med:

–Hvordan var det egentlig å jobbe med en slik rapport?

–Det var veldig spennende. Jeg fikk blant annet sitte på GIEK kontoret en hel dag og lese gjennom gamle håndskrevne brev, smiler Stolpestad.

–Det er noe ganske annet å lese slike håndskrevne brev som er 30 år gamle enn det vi er vant med i dag. Jeg merker meg at det var litt andre innhold, og litt mindre politisk korrekthet på den tiden, mye sladder blant annet.

–Sladder?

–Ja. Der var det alt fra sladder om hvordan bankdirektører så ut og oppførte seg, til definerte avtaler om policy. Alt var ganske overveldende, avslutter Ingrid Stolpestad.

Ingrid Stolpestad er utdannet statsviter, leder av Changemaker (2004-2005) og tidligere aktiv i SLUG
Aktuell med rapporten: «Norske fordringer i Tunisia, Bahrain og Egypt»

FOTO: SLUG

4

Egypt: ferdige med urettferdighet

5

Tekst: Vania De Stefano

Etter 29 år som leder av det Egyptiske folk, gikk tidligere president Hosni Mubarak av. Mubaraks nesten 30 år ved roret har vært preget av korrupsjon og fengsling uten lov og dom, og endte etter kraftige protester og demonstrasjoner.¹

En sommer har gått siden verden fulgte med demonstrantenes kamp mot de diktatoriske regimene i Nord-Afrika. I Tunisia og Egypt førte de voldelige opprørene frem; Tunisias tidligere president Zine El Abidine Ben Ali og Egypts president gjennom nesten 30 år, Hosni Mubarak gikk begge av uten langvarig kamp. Tidlig i oktober meldte Jemens president, Ali Abdullah Saleh, i en tale på en statlig TV-kanal, at han kommer til å gå av. I andre land har demonstrasjonene vært mindre fruktbare; i Libya utviklet opprøret mot landets mangeårige diktator, Muammar al-Gaddafi, seg til en borgerkrig med internasjonale styrker involvert i kamphandlingene. I Syria er situasjonen fortsatt svært kritisk, og hæren har reagert svært kraftig mot demonstrantene som ønsker Ba'ath-regimets avgang.

Demonstrantene i Nord-Afrika kjempet for en lang rekke rettigheter. Folks ønsker om frihet, menneskerettigheter, demokrati, jobbmuligheter, 'empowerment' og verdighet, gjorde at de tok kontroll over egen skjebne¹. Den kortsiktige løsningen var å demonstrere for avgangen til de diktatoriske statsoverhodene. På lengre sikt er den langt vanskeligere oppgaven å skape et åpent demokrati og stabil økonomisk vekst.

En tidligere kjempe

Før Hosni Mubaraks avgang, den 11. februar 2011 var Egypt først og fremst kjent som et av verdens eldste sivilisasjoner, blant annet for sine oldtidsruiner og kjente byggverk som pyramidene. Egypt er et eldgammelt rike, som de siste tre årtusener har blitt hersket av en serie dynastier; blant annet persere, grekere, romere, bysantinere, arabere og ottomanske tyrkere. Et av høydepunktene i Egypts historie var i 1869, ved fullføringen av Suezkanalen som forbinder Middelhavet og Rødehavet. Med kanalen ble landet en viktig mellomstasjon for verdenshandelen. Etter åpningen av kanalen fulgte andre moderniseringsprosesser slik som bygging av jernbane, telegraf, og graving av kanaler for irrigasjon.

Utviklingen av Egypt ble i stor grad finansiert gjennom utenlandske lån og Egypts gjeld begynte å øke voldsomt. Da Egypt på 1880-tallet ikke var i stand til å tilbakebetale gjeld, tok England kontroll over landet. Først i 1922 ble Egypt delvis selvstendig fra England, men måtte vente til 1953, etter den egyptiske revolusjon, før de kunne erklære seg som en egen republikk. De nye myndighetene var svært kontrollerende; de hindret for eksempel politisk opposisjon og forbød et flerpartisystem.

Mistet kontrollen

Den langvarige kontrollen av demokratiet kan delvis forklare revolusjonen i januar 2011. Samtidig er det andre faktorer som spil-

te inn, slik som politivold, mangel på frie valg og ytringsfrihet, ukontrollerbar korrupsjon og økonomiske problemer, inkludert høy arbeidsledighet og et sterkt ønske om at Hosni Mubarak-regimet skulle gå av.

Konsekvensene av revolusjonen var at president Hosni Mubarak resignerte, den 11. februar 2011, og overga makten til militæret.² I de 18 dagene revolusjonen foregikk mistet 846 mennesker livet og 6,000 ble skadet.³ 21. november gikk det egyptiske folk til valgurnene, men så sent som i desember er det fortsatt ikke klart hvem som vant valget. Det må likevel nevnes at over seksti prosent møtte fram for å stemme. Oppmøtet er det største i Egypts historie.

Tar avstand fra IFlene

Ifølge en rapport utarbeidet for den amerikanske Kongressen, har militæret i Egypt bevisst utsatt viktig økonomiske reformer til en ny folkevalgte sivil regjering tar ansvaret. På kort sikt har regjeringen økt det skattemessige underskuddet ved å heve de offentlige subsidiene og lønn for å tilpasses stigende priser. I sommer avsto militæret lån fra de internasjonale finansinstitusjonene Verdensbanken og IMF. Dette ble begrunnet med en misnøye ved å låne fra Vesten. I stedet aksepterte regjeringen bistanden fra de arabiske statene; blant annet De forente arabiske emirater, Saudi Arabia og Qatar.⁴

Utbredt fattigdom

Egypt tilhører gruppen av de lavere mellominntektslandene, hvor omlag 40 prosent av befolkningen lever for mindre enn 2 USD om dagen. Arbeidsledigheten er svært høy. Egypt er på 123. plass på FNs Human Development Index (HDI) i 2009. Til tross for et svært vanskelig utgangspunkt har den egyptiske økonomien de siste årene hatt en positiv utvikling, men Egypt er som de fleste andre land nå preget av den globale økonomiske krisen. Egypt står overfor store utfordringer når det gjelder arbeidsledighet, befolkningsvekst og svak eksport.⁵

Lang gjeldshistorie

Egyptys gjeldshistorie begynte i 1869 da Suezkanalen ble etablert. Egypt fikk imidlertid bygget opp sine reserver under første og andre verdenskrig, da de eksporterte varer og tjenester til de allierte. Reservene ble holdt under britisk kontroll frem til slutten av 1940-tallet, da Egypt begynte å bruke dem til å finansiere import. Problemene inntraff under Sadat og Mubarak, og hadde blitt et alvorlig problem i 1990. Gjeldsbyrden steg fra mer enn 3 milliarder dollar i 1974 til ca 15.8 milliarder dollar i 1980.⁶

Ved utgangen av 2010 var den offentlige gjelden på 80 prosent av BNP, som plasserte Egypt som det 21. mest gjeldstyngede landet i verden.⁷ Når det gjelder utenlandsgjeld ser man derimot en nedgang, fra 35.26 milliarder dollar i 2006, til 29.59 milliarder dollar i 2007.⁸ Dessverre steg gjeldsbyrden igjen i 2008, og var estimert til 35.03 milliarder dollar i 2010. Det plasserer Egypt som det 60. mest gjeldstyngede landet i verden. I 2009 var Egypts gjeldsnedbetalinger på 6,2 prosent av eksportinntektene, klart lavere enn 1990-nivået, da nedbetalingene utgjorde 23,7 prosent.⁹

Illegitim gjeld?

Rentenivået på Egypts offentlige gjeld er 22 prosent av landets totale utgifter, høyere enn budsjettene for utdanning, helse og boliger.

Egyptys gjeld stammer i hovedsak fra de siste 30 årene under den nå avsatte president Mubarak. Egypts offentlige gjeld er rundt 80 prosent av BNP, og nærmer seg nå 90 prosent.¹⁰ Store deler av denne gjelda kan trygt kalles diktatorgjeld. Gjeldsnedbetalingene et nytt folkevalgt regime må betale tilbake vil med nødvendighet sinke økonomisk vekst og øke muligheten for en økonomisk krise.

1: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results

2: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/11/AR2011021102386.html>

3: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14075493>

4: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>

5: <http://www.landsider.no/land/egypt/fakta/okonomi/>

6: <http://countrystudies.us/egypt/104.htm>

7: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2079.html>

8: <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=eg&v=94>

9: <http://www.globalis.no/Statistikk/Nedbetaling-av-gjeld#bars>

10: <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/10/11/mubaraks-odious-debts/>

Offisielt navn:

Den arabiske republikken Egypt

Areal:

997 739 km²

Innbyggere:

82 millioner

Hovedstad:

Kairo

Offisielt Språk:

Arabisk

BNP per capita:

\$6,200 (2010)

Gjeld i % av BNP:

79.9% av BNP (2010)

ILLUSTRASJON: Nick Bygon

Ny vår for nye gjeldsslettemekanismer

7

Tekst: Gina Ekholt

Den arabiske våren var et opprør mot undertrykkende regimer og en kamp for demokrati og økonomisk vekst. Den samme våren havnet de europeiske landene i en gjeldskrise som tidligere bare kjennetegnet fattige utviklingsland. Demonstrantene i de to verdensdelene kjempet mot ulike maktinnehavere, men fellesnevneren var den samme: gi oss et mer rettferdig økonomisk system!

Gjeld som arvegods

Til tross for at opprørene har gitt ulike resultater i de forskjellige landene i nordafrika, har de fortsatt noe til felles: de sittende eller avgåtte diktatorene har tatt opp skyhøy gjeld for å kunne finansiere undertrykkningen. Når de (forhåpentligvis) går av en etter en, er det befolkningen og en demokratisk valgt regjering som sitter igjen med regningen. Regimeskiftene har ført til en internasjonal diskusjon om gjeldsslette,¹ men det er fortsatt langt igjen før vi har et system med gode, forutsigbare mekanismer for hvordan man håndterer nedarvet diktatorgjeld og andre typer illegitime utlån. Slik systemet fungerer i dag vil de Nordafrikanske landene arve gjelden fra sine avgåtte diktatorer, noe som definitivt legger en demper på frigjøringsfesten. Demonstrantene i Tunisia og Egypt har klart å kaste et urettferdig og udemokratisk styresett. Nå er det på tide at verdenssamfunnet klarer å utarbeide en åpen og rettferdig mekanisme for å håndtere gjeldsbyrdene deres.

Gjeldsbevegelsen i Norge og internasjonalt har i lang tid arbeidet for opprettelsen av en internasjonal gjeldsslettemekanisme for behandling av både ikke-bærekraftig og illegitim gjeld. Hittil har gjeldsslette blitt vurdert av den såkalte Parisklubben, en gruppe av 19 utlånerland, deriblant Norge, som møtes bak lukkede dører for å bli enige om hvorvidt gjelden til et lånerland skal restruktureres og slettes. Dagens gjeldsslettesystem styres altså av de samme landene som står for utlånene, og som har en egeninteresse i å fortsette å kreve inn gjelden, uavhengig av om dette er lån som skulle vært gitt i utgangspunktet.

Ny vår for gjeldsslettemekanismer?

SLUG, sammen med norske myndigheter og det internasjonale gjeldsslettenettverket mener at gjeldsslettespørsmål bør behandles av en upartisk tredjepart som avgjør hvordan gjeldsproblemene skal behandles, på en rettferdig, åpen og uavhengig måte. Regjeringen anerkjenner ideen om en slik mekanisme i Soria Moria II, hvor det skrives: «Regjeringen vil arbeide for internasjonal gjeldsslettemekanisme for behandling av illegitim gjeld, et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning og gjennomføre en norsk gjeldsrevisjon.»

Gjeld som gjelder alle

Ideen om en internasjonal gjeldsslettemekanisme har vært diskutert i sivilsamfunnsgrupper i årevis. Opp gjennom årene har det blitt fremmet mange ulike forslag i håp om å tiltrekke politikernes oppmerksomhet. Ikke overraskende måtte det nasjonale økonomisk kriser til før de vestlige maktinnehaverne så behovet for nye mekanismer for å sikre gjeldsrettferdighet. I juli 2010 fremmet Tysklands finansminister Wolfgang Schäuble et forslag for EUs Task Force on the Strengthening of the European Monetary Union, som ville vært utenkelig bare noen måneder tidligere. I lys av den vanskelige gjeldssituasjonen i Europa tok Schäuble til orde for å opprette et internasjonalt rammeverk for stater som ikke er i stand til å betjene sin gjeld.

En slik mekanisme krever at nye regler kommer på plass for å sikre gjeldsrettferdighet. I kjølvannet av finanskrisen har det vist seg at økonomien i flere europeiske land har vært skjøre enn antatt, og i land som Hellas, Irland og Portugal er økonomien i fare å bryte fullstendig sammen. Det er foreslått ulike mekanismer for å unngå fullstendig kollaps, blant annet har det blitt etablert et krisefond, European Stability Mechanism (ESM), som etter planen vil få en utlånskapasitet på 500 milliarder Euro, eller omlag 4000 milliarder kroner. Fondet skal redde euroland i gjeldskrise og håpet er at dette vil styrke tilliten til euroen.

Når EU nå ønsker å opprette mekanismer for å håndtere gjeldsproblemer innad i EU er det viktig at man også ser på muligheten for å opprette tilsvarende globale mekanismer, slik at løsningsmekanismene for gjeldsproblemer blir de samme for alle. Den arabiske våren og gjeldskrisen i Europa har vist oss at vestlige, demokratiske valgte regjeringer kan bruke lånte penger like bekymringsfritt og hensynsløst som de mer diktatoriske regimene i Nord-Afrika. Behovet for et stødigere rammeverk for ansvarlig utlån, og mer stabile gjeldsslettemekanismer og behandling av illegitim gjeld er ikke lenger bare et utviklingslandsproblem: Etter våren 2011 er gjeldskrise et problem som også angår Vesten. La oss håpe at Europas erfaringer baner vei for nye gjeldsslettesystemer, som igjen vil komme nye Nordafrikanske demokratier til gode. Etter våren 2011 er gjeld blitt et tema som gjelder alle.

1: Barack Obama tok 19. mai 2011 initiativ til gjeldsslette for Egypt.

European Network on Debt and Development (Eurodad), har utarbeidet ti prinsipper som burde ligge til grunn for en internasjonal gjeldsslettemekanisme. Slett U-landsgjelda stiller seg bak disse.

1. Opprettelse av en instans som er uavhengig av kreditorer.

I dag forhandles gjeldsslette innenfor rammer bestemt av utlånerland, enten det er gjennom Parisklubben eller gjennom kreditorer som Verdensbanken og IMF. For å sørge for en upartisk behandling er det viktig at en gjeldsslettemekanisme er uavhengig av interessepartene.

2. Uavhengige meglere.

Beslutningene om eventuell gjeldsslette må tas av en nøytral part

3. Mandat til å vurdere legitimitet.

En gjeldsslettemekanisme må kunne ta stilling til om gjelden er illegitim.

4. Mandat til å vurdere helheten av gjeldsproblemet.

Etter at eventuell illegitim gjeld er trukket fra, skal den resterende gjelden behandles i én helhetlig prosess. Slik vil alle kreditorer få samme behandling, og man unngår gratispassasjer-problemet der de kreditorene som holder seg unna gjeldsforhandlinger lenge nok, slipper å måtte slette gjeld. Man unngår også gribbefond, fordi alle kreditorer må gjennom den samme prosessen.

5. Både utlåner og låntaker kan ta initiativ til en gjeldsprosess, og gjeldsbetjeningen fryses mens behandlingen pågår.

6. Vurdering av låntakerlandets økonomiske situasjon skal foretas av en uavhengig instans.

Gjeldens bærekraft skal ikke vurderes av kreditorer – som Verdensbanken og IMF, slik det er i dag, men for eksempel av et FN-organ.

7. Gjeldsbetjening skal ikke gå på bekostning av grunnleggende behov.

Et bærende prinsipp ved gjeldsforhandlinger må være at et land ikke kan ha gjeldsbyrder som gjør det ute av stand til å sørge for befolkningens grunnleggende behov.

8. Gjennomsiktighet.

Gjeldsforhandlingene må være åpne og resultatet offentliggjøres.

9. Deltakelse.

Alle berørte parter må ha rett til å bli hørt; det gjelder både utlåner og låntaker, samt grupper som representerer befolkningen i låntakerlandet.

10. Håndhevelse.

Alle parter må respektere beslutningene tatt av de uavhengige meklerne. Det kan sikres ved at gjeldsslettemekanismen inkorporeres i internasjonal rett.

Gjeldsrevisjon: neste skritt i den arabiske våren?

9

Tekst: Kristian Øvretveit

I forbindelse med den pågående demokratiseringsprosessen i Nord-Afrika og Midtøsten har mange spørsmål om landenes gjeld nok dukket opp. Hvem har tatt opp lånene? Hva har pengene blitt brukt til? Er det riktig at et eventuelt nytt demokratisk regime må betale tilbake denne gjelden? En måte å finne svar på disse spørsmålene er ved gjennomføre gjeldsrevisjoner.

Hva er en gjeldsrevisjon?

Opprinnelig ble begrepet gjeldsrevisjon lansert fra sivilsamfunn som en metode å gå gjennom utviklingslands gjeld og få oversikt over deres gjeldssituasjon og da særlig for å avgjøre gjeldas (il) legitimitet. Dette kom som et svar på at ingen av de eksisterende gjeldsletteinitiativene tok med låns legitimitet i sine vurderinger. I en slik gjennomgang av et lands gjeldsportefølje ser man på om lånekontraktene samsvarer med lover og standarder knyttet til utlån og låneopptak. Eksempler på hva man bør se på i en gjeldsrevisjon er hvordan lånet ble tatt opp, hvem som tok opp lånet, om låneopptaket var en følge av demokratiske prosesser, hva lånet ble brukt til, lånets rente og andre betingelser knyttet til lånet, samt landets utlåns/lånepolitikk generelt. Dersom man finner uregelmessigheter knyttet til punktene over vil det kunne være aktuelt å slette eller la være å betale tilbake hele eller deler av denne gjelda.

Vind i seilene for gjeldsrevisjoner

Siden gjeldsrevisjon for første gang kom inn i gjeldsvokabularet er det svært få gjeldsrevisjoner som har blitt gjennomført. Ecuador gjennomførte i 2007-2008 den eneste regjeringsstyrte gjeldsrevisjonen hittil. I tillegg har enkelte sivilsamfunnsorganisasjoner gjennomført egne gjeldsrevisjoner av lands gjeld, samt oppfordret til gjeldsrevisjoner i mange utviklingsland. Gjeldsrevisjon er med andre ord et relativt uprøvd virkemiddel i gjeldspolitikken. I det siste har allikevel gjeldsrevisjoner fått vind i seilene.

Finanskrisen har ført til at gjeldspolitikken igjen er på alles lepper omtrent 10 år etter den store Jubileekampanjen. Denne gangen er det riktignok ikke utviklingslandene som får størst oppmerksomhet, men gjeldstyngede land i Europa. Mange grupper som tradisjonelt ikke har vært mye involvert i gjeldsspørsmål tar nå til orde for å gjennomføre gjeldsrevisjoner i sine egne land. De ønsker å se på låneopptakene til de europeiske statslederne for å se hvordan det kunne gå så galt som det har gått. Både i Hellas, Irland og Spania finnes det mange organisasjoner som engasjerer seg i arbeidet med å få gjennomført nasjonale gjeldsrevisjoner.

Også i Norge har gjeldsrevisjon de siste årene fått mer oppmerksomhet, og både Storting og regjering har stilt seg bak kravet om at Norge gjennomfører en gjeldsrevisjon. Utgangspunktet for en slik gjeldsrevisjon er riktignok svært annerledes enn i de andre europeiske landene, i stedet for å se på egne låneopptak ønsker nemlig Norge å se på sine utlån, og da særlig utlån til utviklingsland. I den forbindelse vil man også kunne se på egen utlånspolitikk og dermed forsikre seg om at fremtidige utlån følger retningslinjer for ansvarlig utlån. Norge vil med dette bli den første kreditoren som gjennomfører en gjeldsrevisjon.

Tilbake til den arabiske våren

I flere av landene som har gjennomgått demokratiseringsprosesser under den arabiske våren, har det blitt stilt spørsmål om hva som skal skje med landenes gjeld. I Egypt har også tanken om en gjeldsrevisjon blitt luftet. At landene ikke har hatt demokratiske styresett er det liten tvil om. At diktatorene som har styrt landene i mange tilfeller har beriket seg selv stort på bekostning av befolkningen er det vel heller ikke mye tvil om. Spørsmålet om hva lånene som disse regimene har tatt opp faktisk har blitt brukt til vil da naturlig følge. Mye tyder på at en gjeldsrevisjon vil kunne finne kritikkverdige forhold rundt disse låneopptakene, og da bør i så fall gjelden slettes. Dersom nye, demokratiske styresett opprettes, må disse slippe å arve denne diktatorgjelden.

Også Norge kan gjøre grep for å sikre en best mulig start for de nye demokratiene i Nord-Afrika og Midtøsten. Ved å gjennomføre den planlagte gjeldsrevisjon på norske utlån vil man kunne sikre seg at landene i hvert fall ikke betaler på illegitim gjeld til Norge.

Kondisjonaliteter knyttet til den arabiske våren

10

Tekst: Stian Anda

Når de arabiske landene nå skal bygge seg opp igjen kreves det store mengder økonomisk støtte. En god del av denne støtten er forventet å komme som lån med tilhørende kondisjonaliteter. Hvorfor er dette et problem?

Hva er kondisjonaliteter?

For vi tar for oss dette spørsmålet er det greit å ha for seg hva kondisjonaliteter er. Enkelt forklart er kondisjonaliteter betingelser, eller krav, som et land må oppfylle for å få lån. Det kan være gode grunner til å stille slike krav, for eksempel for å hindre korrupsjon og å sørge for at pengene kommer befolkningen til gode. Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbankens krav har imidlertid blitt kritisert for å være mer ødeleggende enn hjelpsomme i mange tilfeller.¹

Egypt avslår IMF

Egypt takket i juni nei til lån fra IMF. Grunnen til dette var fem konkrete krav som gikk på akkord med Egypts suverenitet, i følge General Sameh Sadeq som er medlem i Egypts militære overgangsråd.² Egypt har i stedet valgt å se på andre finansieringsmuligheter. Landet har blant annet akseptert tilbud om økonomisk støtte fra Saudi-Arabia og Qatar.³ IMF har for ikke lenge siden reformert sine kondisjonaliteter, men allikevel var det ikke nok til at Egypt aksepterte dem.

Kondisjonaliteter før og nå?

Da IMF og Verdensbanken ble opprettet ble det ikke utarbeidet noe regelverk for kondisjonaliteter av medlemsstatene. I stedet ble det overlatt til styret i finansinstitusjonene å utforme en ønsket kondisjonalitetspraksis. Etter hvert som institusjonene utviklet seg ble det knyttet stadig flere kondisjonaliteter til lån fra Verdensbanken og IMF. Etter at IMF's kondisjonaliteter ble reformert i 2009 har det vært hevdet at det nå er knyttet færre kondisjonaliteter til lånene fra IMF og Verdensbanken. Dette kan imidlertid problematiseres.

Økonomiprofessor fra University of Surrey, Graham Bird, hevder at kondisjonaliteter må ses på fra tre vinkler: Dybde, bredde og antall. Selv om en kan argumentere for at det i dag er knyttet færre krav til IMF-lån, betyr ikke dette at kravenes omfang har blitt mindre. Et enkelt krav som går dypere (mer detaljstyring) og bredere (omfatter flere områder), kan begrense et lands styringsinstanser mer enn et større antall overfladiske krav.⁴

Sivilsamfunn reagerer

Det er med dette i bakhodet at sivilsamfunn verden over reagerer på at IMF og Verdensbanken skal tillegge overgangsradene kondisjonaliteter. For det første er ikke overgangsradene demokratiske valgte organer og burde derfor ikke ha myndighet eller mulighet til å sette sterke begrensninger på fremtidige regjeringer. For det andre kan kondisjonalitetene i seg selv være mer til skade enn til nytte. Ingen land er like, og ulike tilfeller krever ulike løsninger. I følge arabiske sivilsamfunnsgrupper trenger disse landene først og fremst økonomisk hjelp til å komme seg på fote igjen, uten begrensende kondisjonaliteter.

Må Egypt krype tilbake til IMF?

For å komme tilbake til Egypt: Det kan dessverre se ut til at landet likevel kan bli nødt til å ta imot lån fra IMF. Dette skyldes den vanskeligstilte økonomiske situasjonen landet er i. Det er liten tvil om at Egypt har problemer på flere fronter. Landet kan derfor risikere å bli påtvunget IMF-kondisjonalitet for å klare å betjene lån fra en tid der Hosni Mubarak regjerte. IMF og den nå avgåtte finansministeren i Egypt hevder imidlertid at disse nye lånene skal komme uten kondisjonaliteter.⁵ Hvorvidt de egyptiske lederne faktisk klarer å stå imot presset fra de internasjonale finansinstitusjonene og kreve større frihet i forhandlingene vil tiden vise.

1: <http://www.cepr.net/documents/publications/imf-2009-10.pdf>

2: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=56304>

3: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/jun/27/arab-activists-criticise-western-aid>

4: http://www.relooney.info/0_New_5922.pdf

5: <http://www.bloomberg.com/news/2011-10-09/egypt-may-be-forced-to-seek-imf-loan-it-rejected-arab-credit.html>

Tahrirplassen, februar i år

Krav og bekymringer fra arabiske NGOer

11

Dette er et sivilsamfunnsbrev støttet av 67 sivilsamfunnsgrupper fra 12 arabiske land. De uttrykker i brevet en alvorlig bekymring for at lån- og bistandsmidler til Tunisia og Egypt vil undergrave den demokratiske overgangsprosessen de nå er inne i, og avlede revolusjonens mål om økonomisk og sosial rettferdighet.

Øversettelse: Ingrid H. Kvangraven

G8-landene møttes 26. og 27. mai 2011 i den franske byen Deauville, hvor de diskuterte støtte til den arabiske våren, sammen med offisielle representanter fra de midlertidige styremaktene til Egypt og Tunisia. Den egyptiske og tunisiske revolusjonen brakte disse landene inn i en ny æra hvor befolkningen krever demokratiske institusjoner og praksis, i tillegg til omfattende sosiale, økonomiske og politiske reformer basert på en inkluderende nasjonal dialog og et bemyndiggjort sivilsamfunn.

Støtte til den demokratiske overgangen og utviklingsarbeid er velkomment. Det er imidlertid viktig å merke seg at befolkningen i disse landene gjorde opprør mot urettferdige økonomiske modeller som førte til marginalisering av store deler av befolkningen gjennom flere tiår. Denne upassende politikken ble pålagt av de samme internasjonale aktørene som i dag bes om å assistere overgangen til demokrati.

IMF må reformeres

Så sent som i september 2010 hyllet IMF fremdeles Tunisias «sunne makroøkonomiske ledelse og strukturelle reformer over det siste tiåret» og anbefalte mer av det samme ved å «begrense offentlig forbruk på lønninger og matvare- og drivstoffsubsidier», selv om fondet også anerkjente at matvareprisene gikk opp i landet på grunn av globale matvarepriser.

Fondets tidligere krav om politikk som er utilstrekkelig, og som ikke tar hensyn til befolkningens prioriteringer, gir grunn til å stille spørsmålsteget ved om IMF kan spille en konstruktiv rolle i overgangen Egypt og Tunisia skal gjennom.

Derfor bør politikken internasjonale organisasjoner har krevd og anbefalt de siste tiårene reevalueres på en seriøs, åpen og inkluderende måte. Rammeverket for internasjonale finansinstitusjoner kan styrkes av en slik debatt, forutsatt at debatten inkluderer utviklingsland på lik linje med industrialiserte land.

Bistand ment å støtte de folkelige revolusjonene bør ikke ende opp med å begrense den demokratiske overgangen og avlede revolusjonenes mål om økonomisk og sosial rettferdighet.

Kondisjonaliteter innskrenker demokratiet

Ortodokse økonomiske oppskrifter som bidro til overgrep mot det tunisiske og egyptiske folk bør ikke styrkes gjennom bistandspakker som fremmes i demokratiets navn. De forandringene befolkningen i Egypt og Tunisia kjemper for tjenes ikke ved økt bistand som betinges av handelsliberalisering og deregulering.

De stegene som er tatt av overgangsregjeringene i Egypt og Tunisia, i forhold til å akseptere bistandspakker med tilknyttede

betingelser, vil skape forpliktelser for regjeringene og befolkningen i mange år framover.

Slike beslutninger bør ikke tas av provisoriske regjeringer. I stedet bør avgjørelser om makroøkonomisk politikk og handels- og investeringsavgjørelser baseres på økonomiske og sosiale prioriteringer som folket i Egypt og Tunisia identifiserer. Dette skal skje gjennom konstitusjonelle prosesser og nasjonale dialogfora som sammenfattes i omfattende, rettighetsbaserte og fremtidsrettede nasjonale utviklingsstrategier.

Den demokratiske prosessen bør ikke trues av avgjørelser tatt av ikke-valgte tekniske konsulentgrupper som foreløpig støtter overgangsregjeringene. Ei heller bør prosessen begrenses av forpliktelser gjennom avtaler med IMF, Verdensbanken, eller andre internasjonale institusjoner.

Måten bistand blir gitt på forblir kontroversiell i seg selv, uavhengig om den gis i form av gavemidler eller lån.

Krav om åpenhet

Bistand lovet på G8-møtet allokteres gjennom IMF, EIB og EBRD, til tross for at disse institusjonene og deres rolle ikke har vist seg å tjene utviklings- og rettferdighetsmål. Tvert imot, ifølge flere europeiske organisasjoner, blir ikke EIB-lån gitt på en åpen måte, overvåkingen av utviklingseffekten av lånene er svak, og lånene lykkes sjelden med å tilfredsstille mottakerlandenes aspirasjoner eller med å tjene befolkningen.

Europaparlamentet har gjentatte ganger krevd at EIB skal bli mer åpen og forbedre standardene og kriteriene sine for bærekraftig utvikling. Dermed kastes det tvil over bankens kapasitet til å oppnå målsettingen om nettopp en rettferdig utvikling som kan tjene de økonomiske og sosiale rettighetene til folk i Egypt og Tunisia.

Videre viser tidligere erfaring med EBRD i land i Sentral- og Øst-Europa og den tidligere Sovjetunionen, hvor EBRD forsøkte å bistå med overgangen til demokrati, blandede resultater. Fremfor alt, uten noe kompetanse i Middelhavsregionen, og uten offentlig tilgjengelig informasjon om hvordan bankens operasjoner påvirker fattigdom, er det tvilsomt at banken faktisk kan bistå i tråd med sosial rettferdighet i en slik overgangsperiode.

Innenfor denne konteksten vil vi, de undertegnede organisasjonene, understreke at bistand som gis til regionen må støtte en demokratisk folkelig utviklingsprosess, og ikke bidra til å øke folkets og landenes gjeld, eller innskrenke deres politiske handlingsrom for utvikling, demokratiske avgjørelser og økonomisk og sosial rettferdighet.

Derfor krever vi:

Fullstendig eliminering av politisk kondisjonalitet tilknyttet bistand til de provisoriske regjeringene, slik at ikke-valgte og midlertidige representanter ikke blir presset til å forplikte landet og befolkningen til politikk som vil ha vidtrekkende effekter i flere år framover.

En vurdering og reforhandling av internasjonal handels, finans-, og økonomiske forpliktelser tatt av tidligere regjeringer. Dette bør inkludere offentlige midler og rettigheter til natur-

ressurser som ble privatisert gjennom korrupte avtaler, tatt av tidligere styresmakter.

At åpenhet sikres når det kommer til avtalt bistand og dens natur (tilskudd/lån), utdelings- og overvåkingmekanismene og -kriteriene, og hvilke sektorer og enheter bistand skal gå til.

At en vurdering av tidligere utlån i regionen fra utviklingsbankene som allerede opererer der, deriblant EIB og Verdensbanken, foretas før nye långivere kommer på banen.

At bistand og støtte rettet mot å tjene sosial og økonomisk rettferdighet, basert på økonomiske og sosiale visjoner i hvert av mottakerlandene. Visjonene vil følge fra valgene og være et resultat av en nasjonal deltakende og demokratisk prosess. Bistand bør særlig rettes mot fattigdomsbekjempelse, behovet for arbeidsplasser, og omfattende rettighetsbasert sosial beskyttelse. Støtten bør videre kanaliseres til finansinstitusjoner med en klar utviklingsrolle og ikke bare mellommenn som ikke kan garantere utviklingsutfallet av investeringene. Bistand skal ikke rettes mot å forsterke deregulering av privat sektor eller å øke internasjonale handels- og finanstransaksjoner; som ikke bidrar til utvikling.

Etablering av garantier fra institusjonene som skal kanalisere bistand om at midlene ikke ender opp med å forverre gjeldsbyrden til mottakerbefolkningen og -landene.

Gjennomføring av en gjeldsrevisjon for Egypt og Tunisia som omfatter gjeld som stammer fra årevis med udemokratiske og selvopptatte diktatorregimer. Odiøs gjeld må identifiseres og slettes.

Folkebevegelsen støttes ved at vedtak om immigranter fra regionen gjennomgås, og at menneskerettighetshensyn tas i betraktning.

Støtte til det egyptiske og tunisiske folk i deres forsøk på å spore opp og ta tilbake stjålet nasjonal kapital som er blitt ulovlig konfiskert av diktatorregimene, og kanalisert gjennom europeiske og amerikanske finansenheter og banker.

En ordentlig innsats for å forsterke regulatoriske reformer av finanstransaksjoner, bank hemmeligholdslover og skatteparadisforskrifter for å unngå at en lignende situasjon oppstår igjen.

12

Oljefondets utlån til Nord-Afrika: Har vi bidratt til undertrykkelse?

Har du lyst til å jobbe for gjeldsslette og lære mer om gjeldspolitik og globale økonomiske strukturer?

Bli gjeldssletter!

13

Tekst: Ingrid Harvold Kvangraven

Revolusjonene har det siste halvåret sveipet over Midtøsten. Noen regimer har falt, noen klynger seg ennå desperat til makten. Mens vi i dette nummeret av Gjeldsbrevet diskuterer hvem som er ansvarlige for den gjelda som ble til under diktatorveldene i Egypt og Tunisia, stilles i denne artikkelen spørsmålet: Må det revolusjon og regime-skifte til før man tar ansvar for uansvarlig utlån?

Sivilsamfunnsgrupper verden over krever at gjelda Egypt og Tunisia skylder skal slettes. For man kan vel ikke forvente at befolkningen betaler tilbake gjeld som stammer fra lån gitt til regimer som undertrykte dem? Gjeld som stammer fra undertrykkende regimer er det SLUG kaller illegitim gjeld og vi mener den ikke skal betales tilbake ettersom den ikke har kommet befolkningen til gode.

SLUG stiller da spørsmålet: er det greit å investere i Bahrain og Qatar selv om landene undertrykker befolkningene sine? Hvis vi sletter gjelda etter Mubarak og Ben Ali, må vi ikke da også kutte lånstrømmen til kongefamiliene i Bahrain og Qatar? For om sivilsamfunnet klarer å styrte disse autoritære kongedømmene i fremtiden, vil ikke da gjelda etter disse regimene også anses som illegitim?

Moderne slaveri i Qatar

Kafeel, eller såkalte «sponsoravtaler» har blitt forbudt i Bahrain, men er svært utbredt i Qatar. Slike avtaler blir ofte beskrevet som moderne slaveri.² Dette systemet innebærer at en arbeider ikke kan komme inn i landet uten en kafeel (sponsor) og ikke kan reise fra landet uten tillatelse fra kafeelen. Det er vanlig at sponsorer nekter arbeidere å forlate landet. Til tross for at Kafeel-systemet ble avskaffet i Bahrain i 2009 har endringen

ført få forbedringer med seg i forhold til immigranternes rettigheter, i følge organisasjonen Migrant Rights.³

Politisk undertrykkelse i Bahrain

I år har det vært gjentatte angrep og arrestasjoner på aktivister og journalister i Bahrain.⁴ Flere av de opposisjonelle som ble arrestert rapporterte at de ble torturert under varetekt. Videre har Bahrain mer enn doblet militærutgiftene mellom 2001 og 2010.

Problematiske norske utlån

Når man kjøper statsobligasjoner av et land, får landet økte midler til å bruke på det de vil. Lite kan sies om hva midlene blir brukt til og lånene blir ikke underlagt etiske retningslinjer.

Land	Hvor mye SPU investerte i landets statsobligasjoner i 2010 i NOK
Bahrain	30 millioner
Israel	230 millioner
Qatar	200 millioner

Kilde: Norges Bank Investment Management (NBIM)

Et etisk problem Norge må forholde seg til er at vi har vært med på å finansiere sikkerhetsstyrkene som slo ned på fredelige demonstrasjoner og tok livet av demonstranter i Bahrain i februar. Et annet er at vi støtter slaverisystemet i Qatar. Om disse regimene en gang ble styrtet, ville ikke befolkningen deres dra rope ut for gjeldsslette, slik tunisiere og egyptere gjør i dag?

Ansvarlig utlån

Å slette illegitim gjeld er nødvendig og rettferdig i mange tilfeller. Men det beste ville jo vært om illegitim gjeld aldri oppstod. SLUG har lenge argumentert for behovet for bindende internasjonale retningslinjer for ansvarlig utlån. Vi mener et slikt rammeverk må omfavne alle typer utlån; også kjøp av statsobligasjoner. Slik det er nå står SPU fritt til å investere i Syria, Libanon, Bahrain og Jemen, stater som undertrykker befolkningen sin. Er det slike investeringer vi vil tjene pensjonene våre på?

¹ Sivilsamfunnsbrev signert av 67 sivilsamfunnsgrupper fra 12 arabiske land. Kan lastes ned på bankwatch.org. Les oversettelsen på s. 11–12

² FN's høykommissariat for flyktninger (UNHCR): <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,QAT,4562d8cf2,484f9a3732,0.html>

³ Migrant Rights: <http://www.migrant-rights.org/2009/11/11/three-months-after-the-sponsorship-system-in-bahrain-was-scraped-what-really-changed>

⁴ Stolpestad, Ingrid Westgaard. 2011. Gjeld og den arabiske våren: Norske fordringer til Tunisia, Egypt og Bahrain. Kirkens Nødhjelp

Kontakt oss på slug@slettgjelda.no. Du kan også støtte SLUG økonomisk - bli støttemedlem selv eller gi bort støttemedlemskap til noen i gave. Les mer om støttemedlemskap på www.slettgjelda.no/gjeldssletter

Gjennom å bli gjeldssletter er du med og støtter SLUGs arbeid for en mer rettferdig verden. En rettferdig verden kan ikke oppnås uten å forandre på strukturene som skaper urettferdigheten.

Siden 1994 har SLUG, sammen med sine over 50 tilsluttede organisasjoner, fått Norge til å være en aktiv pådriver for gjeldsslette og nå i senere tid slette av illegitim gjeld. Gjelda etter skipesportkampanjen på slutten av 70-tallet ble endelig slettet i 2006 av Erik Solheim. «Det hadde aldri gått uten dere,» sa han på pressekonferansen til SLUG og resten av gjeldsbevegelsen.

Det aller meste av SLUGs arbeid blir gjennomført av frivillige, og vi får gjort mye med knappe økonomiske ressurser. Hver eneste krone som kommer inn vil bidra til å styrke det politiske arbeidet vårt.

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 50 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere sprer informasjon til opinion og beslutningstakere, og arbeider opp mot regjering og storting for å sette gjeld på dagsorden. SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, som en del av den globale gjeldsbevegelsen.

SLUGs krav

Utgangspunktet for SLUGs arbeid er følgende krav og prinsipper, støttet av de tilsluttede organisasjonene:

1. Umiddelbar sletting av all illegitim gjeld, og all gjeld som ikke kan betjenes uten at det går på bekostning av grunnleggende menneskerettigheter.
2. At gjeldsslette og nye lån ikke betinges av kondisjonaliteter som undergraver demokratiske prosesser.
3. At alle typer utlån underlegges retningslinjer for ansvarlig finansiering.

Kravene må gjennomføres etter følgende prinsipper:

- Sletting av gjeld skal ikke redusere bistanden.
- Hensikten med gjeldsslette er fattigdomsbekjempelse, samfunnsutvikling og å styrke demokrati og selvbestemmelse i land i Sør. Det må være åpenhet og innsyn rundt bruken av midlene.
- Gjeldssletting må sees i sammenheng med større strukturelle og institusjonelle endringer på globalt nivå som skaper jevnere maktforhold mellom nord og sør, samt forhindrer nye gjeldskriser.
- Det er to parter i enhver låneavtale. Tvister om tilbakebetaling skal løses av en nøytral tredjepart.

Medlemsorganisasjoner: Alternativt nettverk, Arbeidernes Ungdomsfylking, ATTAC, Caritas Norge, Changemaker, Delta Internasjonalt, Det Norske Misjonsselskap, Det Norske Misjonsselskaps Ungdom, Europeisk Ungdom, Fagforbundet, Fellesrådet for Afrika, Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier (FIVAS), FORUT, Framtiden i våre hender, Internasjonal kvinnelig for fred og frihet (IKFF), KFUK-KFUM Global, Kirkens Nødhjelp, KRFU, Kvekerne, Kvinnefronten, Korsvei, Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Miljøpartiet De Grønne, Natur og ungdom, Networkers South North, Norges KFUK/KFUM, Norges kristelige studentforbund, Global Info i Norges Kristne Råd, Norges unge katolikker, Norsk Folkehjelp, Norsk Misjons Bistandsnemnd, Norsk mål ungdom, Norsk sykepleierforbund, Norges Katolske Kvinneforbund, Operasjon Dagsverk, PRESS, Redd barna, Rød ungdom, SAIH, Senterungdommen, SOS-rasisme, Studieforbundet Solidaritet, Sosialistisk ungdom, Spire, Strømmestiftelsen, U-landsforeningen Svalene, Utdanningsforbundet, Utviklingsfondet

RETUR
SLUG
Menneske-
rettighetshuset
Kirkegata 5
0153 Oslo

